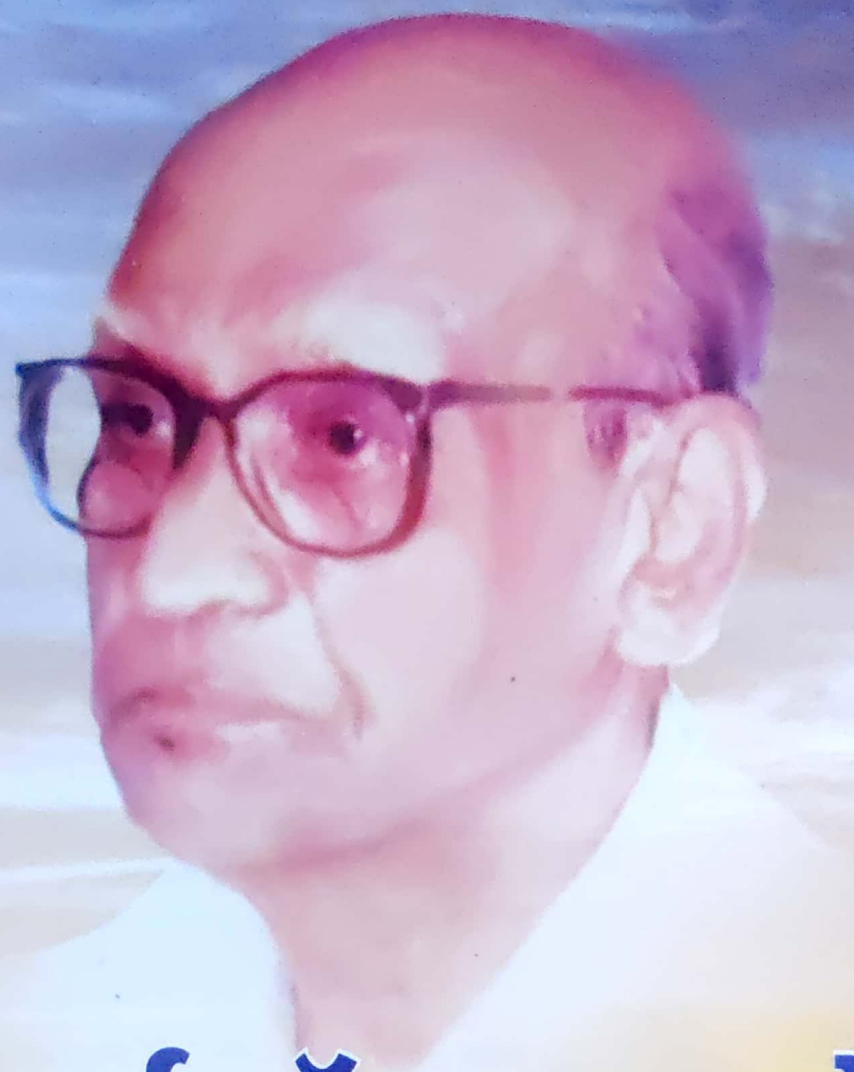

प्राचार्य डॉ. मा. य. वैद्य
यांचे वाङ्‌मयीन कर्तृत्त्व

डॉ. अर्जुन नेरकर

Scanned by CamScanner

प्राचार्य डॉ. मा. य. वैद्य यांचे 'वाङ्मयीन कर्तृत्व'

डॉ. अर्जुन नेरकर

शब्दवैभव प्रकाशन

Scanned by CamScanner

ISBN : 978-93-92004-17-9

प्राचार्य डॉ. मा. य. वैद्य यांचे 'वाङ्मयीन कर्तृत्व'

सर्व हक्क :
डॉ. अर्जुन नेरकर
भ.क्र. ९७६५३६२७७०

प्रकाशकः ज्योत्स्ना मोरेश्वर नेरकर
शब्दवैभव प्रकाशन,
शॉप नं. २१५, महालक्ष्मी मेट्रो स्क्वेअर, जोगेश्वरी लेन ४,
बुधवार पेठ, पुणे – ४११००२
भ्रमणध्वनी : ९६०७२७३२२४/८८५५८९०३०७

अक्षरजुळणी/मुद्रक :
मोरेश्वर संतोष नेरकर
शब्दवैभव प्रकाशन, पुणे.
भ्रमणध्वनी : ८८५५८९०३०६/०७

मुखपृष्ठ : कैवल्य माशीदकर

प्रथमावृत्ती : १ मार्च २०२२

मूल्य : २००/-

Scanned by CamScanner

अर्पण

ज्यांच्या संस्काराच्या शिदोरीवर
आठ वर्षाची वाटचाल सुखरूपपणे करू शकलो
त्या माझ्या प्रेमळ माता-पित्यांच्या चरणी अर्पण !

Scanned by CamScanner

'करून घ्यावे हे तुमते'

'वसुधैवकुटुंबकम' हे वैश्विक सूत्र भारतवर्षाने अवघ्या मानवी जीवनाला दिले. तुम्ही–आम्ही, आपण सारे एकाच कुटुंबाचे घटक आहोतआणि आपल्यातल्या नात्यांमधलीसघनता ही 'पिंडी ते ब्रह्मांडी* येथपर्यंत आपल्याला घेऊन जाते, हेच यातून आपल्याला दाखवायचे आहे. विश्वाचा पसारा प्रत्येकाच्या मेंदूएवढा जरी असला तरी आपली पंचेंद्रिये प्रत्येक क्षणी सजग करण्याचे महत्कार्य करीत असतात. त्याचा परिपाक माणसाचे क्षणोक्षणीचे होणारे वर्तन हा असतो. अर्थात या आत्म भावाचा उचित उपयोग करण्याची अनिवार्यता आजमीतीला निर्माण झालेली आहे. या आत्मभावातून व्यक्त होणारी अभिव्यक्ती इतरांपेक्षा असणारे वेगळेपण दर्शविणारी ठरते. शिल्पकला, चित्रकला, अभिनय, संगीत अशा चौसष्ट कलांमध्ये एक महत्त्वाची कला म्हणजे लेखन.खरेतर लेखन हे पाऱ्यासारखे चंचल असते, त्याच्यातले चांचल्य प्रत्येकालाच आकळेल याची खात्री देणे येथे शक्य नसते.

मी मराठीचा अभ्यासक, उपासक आणि भक्त. महाविद्यालयीन अध्यापनाची संधी नोकरीच्या निमित्ताने मिळाली आणि साहित्याचे विविध प्रकार, उपप्रकार अधिक डोळसपणे निरखता आले. साहित्यात, वाङ्मयात बुडून समाधिस्त होण्याची उच्च अवस्था भलेही मला प्राप्त झाली, नसेल परंतु साहित्याची निस्सीम भक्ती करीत त्याचा अवर्णनीय आनंद घेणे मला शक्य झाले हे मी माझे भाग्य समजतो.

पंधराशे दोन हजार वर्षाची वैभवशाली दैदीप्यमान परंपरा लाभलेली मराठी भाषा आणि या भाषेतील लाखो ग्रंथसंपदा यामुळे कोणीही मराठी भाषकचकीत झाल्याशिवाय कसा राहील? माझीही अवस्था काही वेगळी नाही. त्यातून या ज्ञानयज्ञात आपल्याही चार दोन समिधा असाव्यात या उदात्त हेतूने मी विद्यावाचस्पती या उच्च पदवीसाठी सुप्रसिद्ध विचारवंत

Scanned by CamScanner

प्राचार्य मा.य. वैद्य यांच्या ग्रंथसंपदेवर आणि त्यांच्या जीवनप्रवासावर संशोधन केले. हे संशोधन सफल झाले आणि माझ्या नावा आधी 'डॉक्टर' ही स्वप्नवत वाटणारी पदवी लागली. या संशोधनाला नंतरच्या काळात ग्रांथिक रुप यावे ही माझी अत्यंतिक इच्छा होती. त्या दृष्टीने मी माझ्या संशोधनप्रबंधाला नव्याने आकार देण्याचा प्रारंभ केला. काही महिन्यांच्या परिश्रमानंतर नव्याने दोन ग्रंथांची निर्मिती झाली, हा माझ्या आयुष्यातील अच्युत आनंदाचा क्षण म्हणावा लागेल.

प्राचार्य मा.य. वैद्य यांच्या जीवनप्रवासाचे विविध पैलू उडून दाखवितानामला कमालीचे समाधान लाभले. अभ्यास, संशोधन, लेखन आणि ग्रंथनिर्मिती हा सारा प्रवास माझ्यासाठी कमालीचा सौख्यकारी ठरला. यासाठी 'दिसामाजी काहीतरी लिहावे' हे सूत्र मला अत्यंत उपयुक्त ठरले.अमृतासोबत पैजा जिंकणाऱ्या मराठीचा पदर धरून मला काहीतरी करता आले हे माझ्यासाठी शब्दातीत आहे.

कस्तुरीचा सुगंध घेऊन अवतरलेली माय मराठी माझ्यासाठी भविष्यातही अशीच आशीर्वचने घेऊन पाठीशी उभी राहील अशी मला खात्री वाटते. या ग्रंथासाठी मला,गुरुवर्य डॉ. श्रीपाल सबनीस, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. दिनेश शिरुडे, प्राचार्य डॉ. रवींद्र देवरे, मार्गदर्शक क डॉ. बबनराव पवार, डॉ. शशिकला पवार, डॉ.विनोद गोरवाडकर, डॉ संजय खैरनार, मुख्याध्यापक श्री सुधाकर पवार, डॉ. बबन सोनवणे, सौ. माधवी नेरकर यांच्या सहकार्याने व प्रोत्साहनामुळे मी हे पुस्तक पूर्ण करू शकलो. मी आपला सर्वांचा सदैव ऋणी राहीन.

संतश्रेष्ठ ज्ञानेश्वपरांनी एक महत्त्वाची ओवी सांगितली आहे, तीच मला माझ्या लेखनासाठी वापराविषयी वाटते-

तरी न्यून ते पुरते ! अधिक ते सरते
करुनी घ्यावी ते तुमते ! विनविले मिया

-डॉ. अर्जुन नेरकर

Scanned by CamScanner

असल्याने त्यांचे लेखन सत्यनिष्ठ उतरले.

डॉ. वैद्य यांच्या प्राचार्य पदावरील कार्याचा अनुभव घेणारा त्यांच्याच कॉलेजचा विद्यार्थी म्हणून डॉ. अर्जुन नेरकर यांनी संशोधनात्मक लेखनात कुठेही व्यक्तिवाद, आतेरेकी जिव्हाळा व अतिशयोक्तीचा वापर केलेला नाही. त्यामुळे लेखक नेरकर यांच्यातच भुमिकेचा गौरव अटळ ठरतो. शिवाय डॉ. वैद्य यांच्या बालपणापासूनचे संदर्भ नोंदवून त्यांची वाङ्मयीन सामाजिक व सांस्कृतिक भूमिका, वैचारिक व भाषेच्या अंगाने चिरंतन लेखनात सन्मानित करण्याचे पुण्य इथे पेरले गेलेय. म्हणूनच डॉक्टर अर्जुन नेरकर यांचे २८०क्रमांकाच्या या प्रस्तावनेत विशेष अभिमानासह हार्दिक अभिनंदन.

प्राचार्य डॉ. श्रीपाल सबनीस
मा. अध्यक्ष, अखिल भारतीय मराठी
साहित्य संमेलन, पिंपरी-पुणे.

Scanned by CamScanner

परिचय

डॉ. अर्जुन नेरकर

- **नाव-** डॉ अर्जुन गंगाराम नेरकर
- **निवास-** प्लॉट नं २७, गंगासागर बंगला, सिद्धीविनायक नगर, सोयगाव ता.मालेगाव जि. नाशिक.
- **शिक्षण-** एम.ए., बी.एड., पी.एचडी.(मराठी)
- **पदनाम-** मराठी विभाग प्रमुख (H.O.D.Marathi) सेवेत कार्यरत.
- **अध्यापन अनुभव :** २६ वर्षापासून
- **सध्या सेवेत :** म.स.गा कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय मालेगाव ता. मालेगाव जि. नाशिक

- **शैक्षणिक कामकाज:**
- मराठी विभागप्रमुख कार्यरत, राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी म्हणून दहा वर्षे सेवा.
- मालेगाव तालुका, राष्ट्रीय सेवा योजना विभागीय समन्वयक म्हणून नियुक्ती, प्राध्यापक संघटना स्थानिक शाखा अध्यक्ष म्हणून कामकाज केले. (स्पुक्टो संघटना), स्पुक्टो संघटना नाशिक जिल्हा उपाध्यक्ष म्हणून काम केले.
- स्पुक्टो संघटना पुणे विद्यापीठ, सहसचिव, महाविद्यालयात प्रसिद्धी चेअरमन म्हणून दरवर्षी नियुक्ती.
- सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ अंतर्गत नाशिक ब. झोनमध्ये वार्षिक परीक्षेसाठी (स्कॉड) भरारी पथक चेअरमन म्हणून काम केले.

- **सामाजिक कार्य :**
- गणेश विसर्जनाच्या दिवशी गणेशाचे संकलन, प्रदूषण थांबवा, "देव द्या देवपण घ्या" दोन वर्षांपासून कार्यक्रमाचे आयोजन.
- पोलिस स्टेशन मालेगाव शहर आयोजित "रक्तदान रॅलीचे आयोजन.
- मॅरेथॉनमध्ये सहभाग व राष्ट्रीय स्वयंसेवकांचा सहभागात योगदान.
- "बेटी पढ़ाव बेटी बचाव" या विषयावर वेगवेगळ्या व्याख्यात्यांचे व्याख्यानाचे आयोजन.
- राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवकांमार्फत शासकीय योजनांची माहिती दत्तक गाव ढवळेश्वर" आणि "निमगाव येथील नागरिकांना पोहचविण्याचे काम
- मालेगाव तालुक्यातील वेगवेगळ्या महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना शिबिराच्या स्वयंसेवकांना वेगवेगळ्या विषयांवर मार्गदर्शनपर व्याख्यान.
- मालेगाव महानगरपालिका व मालेगाव ग्रामपंचायत निवडणुकीत मतदान अधिकारी म्हणून नियुक्ती.
- धुळे लोकसभा मतदार निवडणुकीत सहाय्यक विभागीय अधिकारी म्हणून नियुक्ती.
- मालेगाव विधानसभा मतदान निवडणुकीत सहाय्यक विभागीय अधिकारी म्हणून नियुक्ती.
- राष्ट्रीय व राज्य स्तरावर अनेक शोधनिबंध सादर.

शब्दवैभव प्रकाशन

मूल्य: ₹ १२०/-

9789392004186

Scanned by CamScanner